

ELÄINTEN HYVINVOINNIN TUEN OPAS

Eläinten hyvinvoinnin tuki sikatilalla

Sisältö

Johdannoksi	4
I Taustaa	5
1 Milloin eläin voi hyvin?	5
2 Lajille ominainen käyttäytyminen	6
3 Terveys on hyvinvoinnin perusta.....	8
3.1 Eläinten sairauksista karjanterveyteen.....	8
3.2 Terveystenhuollon kansallisen tason vaatimukset	9
II Eläinten hyvinvoinnin tuki.....	10
4 Tuen perusteet.....	10
5 Perusehdot	11
5.1 Sikatilan terveydenhuoltoon liittyvät vaatimukset	11
5.2 Sikojen ruokinta ja muu hoito	14
5.3 Toimintahäiriöihin varautuminen.....	15
6 Lisäehdot	15
6.1 Lisäehtojen valinta.....	15
6.2 Sikatilan lisäehdot	15
Liite 1. Viljelijän muistilista perusehtojen noudattamisesta	18
Liite 2. Tietolähteitä	19
Liite 3. Määritelmiä	19

ISBN978-952-453-392-8 (Painettu)

ISSN1797-402X (Painettu)

ISBN978-952-453-393-5 (Verkkojulkaisu)

ISSN1797-4429 (Verkkojulkaisu)

Maaseutuvirasto, PL 256, 00101 Helsinki, Puh. 020-772 007, www.mavi.fi

Helsinki 7/2008

Kannen kuva: MMM kuva-arkisto

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

MANNER-SUOMEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOJELMA 2007-2013

Johdannoksi

Tämä opas on tarkoitettu selventämään eläinten hyvinvoinnin tuen taustoja ja itse tukea sikojen osalta. Opas ei korvaa eläinten hyvinvoinnin tukeen liittyviä sitoumusehtoja eikä säädöksiä.

Euroopan unionilla on vuodesta 1974 ollut eläinten hyvinvointiin liittyvää lainsäädäntöä. Tuolloin annettiin direktiivi, joka koski teurastettavien eläinten tainuttamista. Sen jälkeen EU:n lainsäädäntöä on täydennetty tavoitteena eläinten parempi kohtelu tuotanto-, kuljetus- ja teurastusvaiheessa. Eläinten hyvinvointiin liittyvän lainsäädännön taustalla ovat kuluttajien vaatimukset elintarviketuotantoon käytettävien eläinten hyvästä kohtelusta, elintarviketurvallisuudesta ja elintarvikkeiden laadusta.

Eläinten hyvinvointiin panostaminen on nähty tärkeänä EU-alueiden elintarvikkeiden markkinointikeinona. Toisaalta rajoitusten ja eläinten olosuhteita parantavien investointien kustannukset voivat myös asettaa eurooppalaiset viljelijät epäedulliseen kilpailuasemaan yhteisön ulkopuolisista maista tuotaviin tuotteisiin nähden. Siksi tuottajille koituvia kustannuksia eläinten hoitoon tulleista lisävaatimuksista on pyritty korvaamaan osana maataloustukijärjestelmää.

Myös vapaaehtoiset, tuotantotavasta kertovat merkinnät yleistyvät. Eläinten hyvinvointia on käytetty esimerkiksi luomutuotannosta kertovan merkinnän myöntämisen perusteena. Käytännössä vapaaehtoisilla merkinnöillä voi olla suuri merkitys, koska ne nostavat muillakin tuotantotavoilla tuotettujen tuotteiden vaatimuksia. Viime kädessä ratkaisevaa eläinten hyvinvoinnin kannalta on hoitajan asenne ja ammattitaito.

Maaseudun kehittämistoimenpiteenä eläinten hyvinvoinnin tukeminen on ollut jäsenmaissa mahdollista aiemminkin. Suomessa tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen oli tuettavana toimenpiteenä mukana horisontaalisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa ohjelmakaudella 2000–2006. Silloin se oli yksi kotieläintilan ympäristötuen valinnainen lisätoimenpide. Lisätoimenpiteen valinneilla tiloilla eläimet muun muassa saivat liikkua ja ulkoilla enemmän, hoitajille järjestettiin koulutusta eläinten hyvinvoinnista ja ruokintaan kiinnitettiin huomiota. Luonnonmukainen kotieläintuotanto tuli tuettavaksi vuonna 2005 ympäristötuen erityistukena. Luonnonmukaisessa kotieläintuotannossa kiinnitetään erityistä huomiota eläinten eettisempään kohteluun, lajimukaisen käyttäytymisen sallimiseen, eläinlajeille sopivaan ruokintaan ja kotoisten rehujen ympäristöystävälliseen tuottamiseen.

Ohjelmakaudelle 2007–2013 laadittiin Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma, joka asettaa raamit myös uudelle maaseudun kehittämiseen liittyvälle tuelle, eläinten hyvinvoinnin tuelle. Tuen sisältöä suunnitteli laaja-alainen asiantuntijaryhmä, jossa oli jäseniä maa- ja metsätalousministeriöstä, työvoima- ja elinkeinokeskuksista, maa- ja metsätaloustuottajista, neuvontajärjestöstä, Eläintautien torjuntayhdistyksestä sekä alan järjestöistä. Esitys oli sidosryhmien kommentoitavana ennen kuin se lähetettiin EU-komissiolle hyväksyttäväksi. Eläinten hyvinvoinnin tuki oli ensimmäistä kertaa haettavana kevään 2008 viljelijätukikaussa.

Tekstin on tuottanut Maaseutuvirasto yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa.

I Taustaa

1 Milloin eläin voi hyvin?

Eläinten hyvinvointi voidaan määrittellä eri tavoin sen mukaan, millä kriteereillä hyvinvointia arvioidaan. Ihmisen näkökulmasta eläimen hyvinvoinnin edellytykset voidaan nähdä hyvin erilaisina esimerkiksi verrattaessa tuotantoeläimen ja lemmikkieläimen olosuhteiden vaatimuksia.

Yleisimmin käytössä olevissa määritelmässä keskitytään kuitenkin eläimen omiin tunteuksiin. Nämäkin määritelmät jakautuvat sellaisiin, jotka korostavat eläimen kokemuksia ja tunteita sekä toisaalta eläimen sopeutumiskykyä olosuhteisiin. Kokemuksiin ja tunteisiin pohjautuvissa määritelmässä eläimen hyvinvointi voi heikentyä vain silloin, kun eläin tuntee epämiellyttävän tunteuksen, esimerkiksi kipua. Toisissa määritelmässä tarkastellaan eläimen sopeutumista olosuhteisiin esimerkiksi käyttäytymishäiriöiden tai niiden puuttumisen kautta.

Ison-Britannian maatalousministeriön alainen Farm Animal Welfare Council kirjasi 1992 eläinten oikeuksia koskeksi määritelmäksi niin sanotut viisi vapautta. Voidakseen hyvin eläimellä tulee olla vapaus janosta, nälästä ja väärästä ravitsemuksesta, vapaus epämukavuuden tunteesta, vapaus kivusta, vammoista ja sairauksista, vapaus toteuttaa lajilleen ominaisia käyttäytymismalleja sekä vapaus pelosta ja kärsimyksistä. Euroopan komission teettämän selvityksen mukaan useimmat jäsenmaat tunnustavat viiden vapauden periaatteen. Viisi vapautta on perustana myös Suomen eläinten hyvinvoinnin tuessa.

Tutkimus on perustana tiedolle hyvinvoinnista

Eläinten hyvinvointitiede pyrkii kuvaamaan eläinyksilöiden tuntemuksia mahdollisimman objektiivisesti. Hyvinvointia ei voi suoraan mitata, koska hyvinvointi on yksilön subjektiivinen tunnetila. Hyvinvoinnin arvioinnissa käytetään siksi epäsuoria mittareita kuten tuotanto, terveys, fysiologiset ominaisuudet, käyttäytyminen ja hoitotavat. Mikään näistä ei yksittäin käytettynä kuvaa eläimen hyvinvointia. Paljon tuottava eläin ei aina voi hyvin, vaikka korkea tuotos useimmiten korreloikin hyvin muihin hyvinvoinnin mittareihin. Sairauden puuttuminen ei tarkoita sitä, ettei eläin voisi olla hyvinkin stressaantunut.

Kotieläinten hyvinvointiin vaikuttavat monet niiden elinolosuhteisiin, terveyteen, hoitoon ja ruokintaan liittyvät seikat. On pitkälti hoitajan ratkaisuvallassa, onko hänen hoitamillaan eläimillä mahdollisuus käyttäytyä lajille ominaisella tavalla, miten karjan terveydestä ja perustarpeista huolehditaan ja onko ruokinta järjestetty niin, että tuotannolliset vaatimukset ja toisaalta lajille tyypilliset käyttäytymistarpeet tyydyttyvät.

Hoidon kannalta tasavertaisissa olosuhteissa eläimen hyvinvointiin vaikuttaa erityisesti sen mahdollisuudet sopeutua ympäristön olosuhteisiin. Tutkittaessa esimerkiksi stressihormonitasoja eläinten vakaa sosiaalinen järjestelmä sekä lajinmukaisen käyttäytymisen salliva ympäristö näkyvät vähentyneinä stressinä. Stressiä vähentää tutkimusten mukaan myös elinympäristön ennustettavuus ja kontrolloitavuus. Tutkimusten mukaan liikkumisvapaudella on hyvinvoinnille suurempi merkitys kuin esimerkiksi virikkeellisellä ympäristöllä ilman liikkumisvapautta.

Laaja, monipuolinen ympäristö tonkimiseen ja tutkimiseen, mutakylpy- ja kyhnytyspaikkoja, sääsuoja, lajitoverin seuraa – on mahdollista, että nämä siat voivat erittäin hyvin. Rebu pysyy puhtaana esimerkiksi ulosteesta renkaan sisässä pysyvissä rebuämpäreissä, jotka ovat pestävissä. Kuva MMM kuva-arkisto.

Hyvinvointi ja tuotannon taloudellisuus käsi kädessä

Hoitajan ammattitaitoon liittyy myös se, miten hyvin hän pystyy yhdistämään eläinten hyvinvoinnin ja tuotannon taloudellisuuden. Eläinten hyvinvointiin sijoitetut panokset tulevat takaisin taloudellisestikin karjan parantuneena terveytenä, lääkekulujen vähentymisenä ja eläimistä saatavien tuotteiden laadun paranemisenä. Tarttuvien tautien ennaltaehkäisy vähentää tautipainetta paitsi oman karjan sisällä myös ympäröiviin kotieläintiloihin nähden. Näin eläintaudit ovat paremmin hallittavissa. Pienempi lääkkeiden käyttö vähentää lääkejäämiä ympäristöön. Hoidon lisääntynyt eettisyys on palkitsevaa myös eläinten hoitajalle.

2 Lajille ominainen käyttäytyminen

Mahdollisuus toteuttaa lajille ominaisia käyttäytymistarpeita luo hyvän pohjan eläimen hyvinvoinnille. Hoitajan on hyvä tuntea eläinlajille ominaisen käyttäytymisen perusteet.

Sika on yksimahainen, kaikkiruokainen laumaeläin. Nämä ominaisuudet vaikuttavat sen lajille ominaiseen käyttäytymiseen ja tarpeisiin, joita lajilla on kotieläimenä. Tuotantotarkoituksiin pidettäville sioille ei voi tarjota täysin lajinmukaista ympäristöä ja hoitoa. Emakoiden, emojen alla olevien pikkuporsaiden, karjujen sekä liha- ja kasvatussikojen elinolosuhteita voidaan kuitenkin parantaa pienilläkin muutoksilla, jos on tietoa lajille ominaisesta käyttäytymisestä.

Laumakäyttäytyminen

Emakot elävät 8–10 yksilön perhelaumoissa, joissa on muutamien emakon lisäksi niiden porsaat ja edellisten pahnuiden emakkojälkeläiset. Laumassa on suhteellinen vakaa arvojärjestys, jonka ylläpitäminen vakaassa ryhmässä perustuu lähinnä väistämisloukkaisiin, eikä varsinaisia tappeluita juuri tarvita. Aikuiset karjut elävät yksin ja laumasta karkotetut nuoret urokset pienissä ryhmissä. Karju tulee laumaan vain kiima-aikana.

Sika on puuhakkaimmillaan päivällä sekä aamu- ja iltahämärissä. Lauma liikkuu jaksoittain ruokaa etsien ja keskenään seurustellen. Liikuntaan ja ruuan etsimiseen kuluu aikaa 8–11 tuntia. Lepoaika on vuodenajasta riippuen 11–15 tuntia yöllä ja 2–3 tuntia keskipäivällä. Valo säätelee päiväohjelmaa. Elinalue jakautuu toiminnoiltaan erilaisiin osa-alueisiin, jolloin esimerkiksi osaa alueesta käytetään ulostamiseen ja virtsaamiseen.

Siat ovat hyvin seurallisia eläimiä, jotka kommunikoivat keskenään äänillä, hajuilla, eleillä ja asennoilla. Tärkein aisti on

haju aisti, joka on tärkeä muun muassa yksilöiden tunnistamisessa ja ruuan hankinnassa. Sialla ei ole hikirauhasia, se ei hikoile eikä juurikaan pysty haihduttamaan lämpöä läähättämällä. Lämmönsäätelykyky on siten rajallinen. Ihonalaisen rasvakerroksen vuoksi ympäristön lämpötilan havainnointi on vaikeaa. Siksi sika käyttää lämmönsäätelyssä apuna mutakylpyjä ja makuupaikan valintaa. Mutakylpy kesällä viilentää sian oloa ja suojaa auringolta, hyönteisiltä ja loisilta. Sika hankaa kuivunutta mutaa puihin ja muihin ulokkeisiin, jolloin iholta irtoaa kuollutta solukkoa ja loisia.

Sika on jo pienestä pitäen utelias, tutkiva laumaeläin. Kuva MMM kuva-arkisto.

Esimerkkejä vaikutuksista käytäntöön

- Ryhmäkasvatus ja ryhmäkarsinat
- Sioilla on mahdollisuus yhtäaikaiseen syömiseen tai jatkuva rehun saanti
- Jaloittelu- ja rypemismahdollisuuden järjestäminen
- Sika tarvitsee lämpötilaltaan melko tasaisen ympäristön tai mahdollisuuden siirtyä sopivaan lämpötilaan kuuma- tai kylmänä aikana
- Tonkimismahdollisuudet ja virikkeet tyydyttävät sian tutkimis- ja tonkimistarvetta ja vähentävät muihin sikoihin kohdistunutta ei-toivottua sosiaalista käyttäytymistä, kuten hännänpurentaa

Häntä ja sen asento kertovat paitsi yksilöstä itsestään, myös samassa tilassa olevien sikojen olosuhteista. Terbakka häntä, jota ei ole pureskeltu. Kuva MMM kuva-arkisto.

Syöminen

Sika käyttää ravinnon etsimiseen suurimman osan valveillaoloajasta. Samalla kun sika etsii ravintoa, se myös tutustuu ympäristöönsä. Sika käyttää noin kolmasosan päivästä tonkimiseen ja maan haistelemiseen. Sialla on vahva tutkimis- ja tonkimistarve, joka ei tyydytä pelkällä ruokinnalla. Jos ruokaa on liian helposti saatavilla, tutkimis- ja tonkimistarvetta puretaan helposti toisiin sikoihin. Luonnossa sian ravintoa ovat ruohokasvit, juuret, mukulat, toukat ja muut pienet eläimet tai raadot. Ruuanetsintää helpottaa tuntiherkkä kärsä, joka on vahva ja tonkimiseen sopiva. Vahvat leuat ja kulmahampaat sopivat isojen ruokapalojen pienentämiseen. Sika syö hieman etäällä muista aterioivista sioista. Jos etäisyys lyhenee, alkaa helposti kilpailu ravinnosta. Sika pystyy varastoimaan ylimääräistä energiaa ihonalaiseen rasvakerrokseen, sika siis pystyy syömään enemmän kuin tarve on.

Esimerkkejä vaikutuksista käytäntöön

- Mahdollisuus samanaikaiseen syömiseen ja riittävästi tilaa ruokintakaukalolla
- Sialle tulee antaa mahdollisuus tonkia
- Tonkimismahdollisuudet ja virikkeet tyydyttävät sian tutkimis- ja tonkimistarvetta ja vähentävät muihin sikoihin kohdistunutta ei-toivottua käyttäytymistä kuten hännänpurentaa

Lisääntyminen

Sukukypsyyden kehittymiseen vaikuttavat muun muassa ravinnon määrä ja laatu sekä perinnölliset ominaisuudet. Emakko on sukukypsä noin 6–8 kuukauden iässä, karju noin vuoden vanhana. Laumassa emakoiden kiima on samoihin aikoihin. Ravinto vaikuttaa kiimaan olennaisesti niin, että energia- ja valkuaisrikas ravinto lisää kypsyvien munasolujen määrää. Useita karjuja saattaa tulla lauman lähelle kiima-aikana, mutta yleensä vain yksi karju astuu emakot.

Neljän kuukauden tiineysajan lopulla emakko alkaa valmistautua porsimiseen. Se etsii sopivaa pesäpaikkaa ja rakentaa porsimispesän. Pesänrakentaminen on hormonaalisesti määrittäytyvä käyttäytymistarve, jonka käynnistyminen on melko riippumaton emakon ympäristöstä. Porsiminen kestää noin 2–4 tuntia. Emakko ei tänä aikana huolehdi syntyvistä porsaista vaan porsaat etsiytyvät itse emon lämmintä kylkeä pitkin nisille. Porsaat tarvitsevat lämpimän pesän suoja, sillä niiden lämmönsäätelykyky on puutteellinen. Imetys on vuorovaikutusta emon ja porsaiden välillä. Emakko kutsuu matalilla röhkäisyillä porsaita ja asettuu makuulle, jolloin porsaat kiiruhtavat nisille. Emakon maidontuotantoa lisää porsaiden imetyksen aiheuttama stimulaatio. Porsimispesän karkea rakenne suojelee porsaita jäämästä emakon alle, kun se laskeutuu makuulle imettämään.

Imetys on emakon ja porsaiden välistä vuorovaikutusta. Kuva MMM kuva-arkisto.

Luonnossa emo vierottaa porsaat noin 12–17 viikon ikäisinä. Porsastuotannossa vierotus tapahtuu noin viiden viikon iässä. Imetysaikana saman pahnueen porsaiden välille muodostuu arvojärjestys, jota voi horjuttaa myöhemmin pahnueen ulkopuolelta tulevien porsaiden tiivis läsnäolo. Laumassa eri pahnueet voivat kuitenkin liikkua ja leikkiä keskenään, koska niillä on tilaa tarvittaessa väistää.

Esimerkkejä vaikutuksista käytäntöön

- Ruokinnan keskeinen merkitys porsastuotannossa
- Karjun ja muiden kiimaisten emakoiden läheisyys tehostavat emakon kiimaa
- Emakolle annetaan pesäntekomateriaalia
- Jos emakoita yhdistetään samaan tilaan porsimisen yhteydessä, tilaa varataan riittävästi
- Porsaille laitetaan lämpölamppu, säteilylämmitin tai vastaava lämmönlähde

3 Terveys on hyvinvoinnin perusta

Eläinten ja kaikkien tilan sikojen terveys ovat ehdottomia edellytyksiä hyvinvoinnille. Terveiden edistämiseen on määrätietoisesti pyritty kansallisilla toimilla: lainsäädännöllä, terveydenhuollon seurantajärjestelmillä ja elintarviketalouden laatuketjun toiminnalla.

3.1 Eläinten sairauksista karjan terveyteen

Eläinlääkäreiden työn painopistettä on Suomessa jo pitkän aikaa siirretty yksilöeläimeen kohdistuvasta sairaanhoidosta koko karjan terveydenhuoltoon sekä sairauksien ja vammojen ennaltaehkäisyyn. Karjan terveydenhuollolla on pyritty paitsi tietysti vähentämään sairauksien, tarttuvien tautien ja vammojen aiheuttamia kärsimyksiä myös parantamaan taloudellista tulosta ja hallitsemaan tilanne eläinperäisten elintarvikkeiden turvallisuutta ajatellen. Työssä ovat olleet mukana eläinlääkäreiden lisäksi muun muassa neuvojat ja seminologit, jotka ovat paneutuneet eläimen hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden osa-alueisiin, kuten esimerkiksi eläinten terveyttä ja hedelmällisyyttä edistävä ruokinta, hyvä lähiympäristö ja hoito.

Suomen EU-jäsenyys toi uusia haasteita varsinkin tarttuvien eläintautien hallintaan. Elintarviketeollisuus ja maataloustuottajat varautuivat kaupan vapautumiseen muun muassa perustamalla valtakunnallisesti ja kansainvälisesti toimivan yhdistyksen Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT ry). ETT:n tehtävänä on eri tavoin ohjaamalla, neuvomalla ja valvomalla edistää eläinten terveyttä ja varmistaa elintarvikkeiden turvallisuutta Suomessa yhteistyössä muiden vastuutahojen kanssa. Käytännön asiantuntijana se jakaa ennakoivaa tietoa eläintaukeista ja muun muassa ylläpitää Positiivilistaa.

Positiivilista on lista rehualan toimijoista, jotka ovat sitoutuneet toimittamaan tutkitusti salmonellavapaita rehuja ja rehun raaka-aineita.

Kieltokyltti sikalan ovella on osa tautisuojausta. Kuva MMM kuvaarkisto.

ETT ry koordinoi ja kehittää kansallista eläinten terveydenhuoltoa eli ETU-toimintaa yhteistyössä viranomaisten kanssa. Toiminnassa on lisäksi mukana eläinten terveydenhuollon, rehuteollisuuden, neuvonnan, tutkimuksen sekä muun kotieläintuotannon toimijoita. Yhdistys ylläpitää nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä Nasevaa ja sikatilojen terveysluokitusrekisteri Sikavaa. Lisätietoja ETT ry:n toiminnasta ja ETU -terveydenhuollosta löytyy internetsivuilta osoitteista www.ett.fi ja www.etu.fi.

Sikava

Sikatilojen terveysluokitusrekisteri Sikava on internetissä toimiva selainkäyttöinen järjestelmä, johon kirjataan tilojen terveydenhuoltosopimuksia, eläinlääkärikäyntien tietoja ja poikkeamailmoituksia, laboratoriotuloksia, teurastamoiden teurastustietoja sekä valtion tietokannoista saatavia sikaloita ja sikojen siirtoja koskevia tietoja.

Sikava on yhdistänyt teurastamoiden sikaloita koskevat terveysluokitusjärjestelmät yhdeksi keskitetyksi kansalliseksi rekisteriksi. Ratkaisu mahdollistaa sikaloiden terveysluokitusten ja luokitusmuutosten reaaliaikaisen seurannan, sikaloiden tautitilanteen ja tiloille luovutettavien lääkkeiden seurannan sekä tarjoaa runsaasti erilaista informaatiota eri

käyttäjryhmille. Rekisterin terveyslukitustietojen perusteella teurastamot voivat suunnitella eläinkuljetukset ja teurastukset siten, että terveet siat eivät saa tartuntoja sairaista sioista.

3.2 Terveydenhuollon kansallisen tason vaatimukset

Suomalaiset nauta- ja sikatilat voivat vapaaehtoisesti noudattaa lakisääteisten vaatimusten ylittäviä käytäntöjä, kansallisen tason vaatimuksia, jotka liittyvät sopimustuotantoon ja suomalaisen elintarviketalouden laatuketjun toimintaan. Kansallisen tason vaatimusten toteutuksessa ETU-terveydenhuollolla on suuri merkitys. Noin 80 prosenttia sika- ja noin 20 prosenttia nautatiloista oli vuoden 2007 lopussa vapaaehtoisesti mukana ETU-terveydenhuollossa noudattaen kansallisen tason vaatimuksia.

Kansallisen tason vaatimukset ovat olleet eläinten hyvinvoinnin tuen tärkeänä pohjana. Kansallisen tason vaatimukset eivät ole kuitenkaan täysin samat kuin eläinten hyvinvoinnin tuen terveydenhuollon vaatimukset eikä niitä pidä sekoittaa keskenään.

Laadun perustan muodostavat lakisääteiset lääkitystä, eläinten olosuhteita sekä maitotiloilla maidontuotantohygieniaa koskevat vaatimukset. Kansalliset, lakitason ylittävät laatu-tekijät perustuvat perinteisiin suomalaisiin toimintatapoihin koskien jäämä- ja tautihallintaa, maidon ja lihan teknistä ja mielikuvalaataua sekä tilan ja eläinlääkärin terveydenhuolto-toimintaa

II Eläinten hyvinvoinnin tuki

4 Tuen perusteet

Eläinten hyvinvoinnin tukea haetaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselta. Sitoumuksen antamisesta ja tuen hakemisesta on kerrottu sitomusehdoissa. Sitomusehdot ja muuta tukeen liittyvää aineistoa löytyy Maaseutuviraston sivuilta (www.mavi.fi) kohdasta Viljelijätuet / Eläinten hyvinvoinnin tuki.

Tuen määrä ja sen maksaminen

Tukea maksetaan tukikelpoisten eläinten määrän ja viljelijän noudattamien tukiehtojen perusteella. Sikojen määrät saadaan sikarekisteristä. Viljelijä on velvollinen ilmoittamaan hallinnassaan olevat siat sikarekisteriin.

Tukeen oikeutetut eläimet muutetaan eläinyksiköiksi (ey) siten, että yli 8 kuukauden ikäiset joutilaat tai porsineet emakot edustavat 0,5 eläinyksikköä ja kaikki muut siat 0,3 eläinyksikköä lukuun ottamatta vierottamattomia porsaita. Ne ovat mukana laskennassa niin, että ne edustavat syntymästä lähtien 0,3 eläinyksikköä. Sikarekisterin 0–3 kuukauden ikäisistä porsaista kuitenkin huomioidaan vain puolet laskentapäivinä saadusta määrästä. Käytäntö johtuu siitä, että sikarekisteriin viedään kaikki siat, mutta tuen laskennan perusteena ei ole ollut vierottamattomia porsaita Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa valmisteltaessa ja tukirahoituksen perusteita suunniteltaessa.

Sitoutuneelle viljelijälle maksetaan vuosittain eläinten hyvinvointitukea hänen noudattamiensa ehtojen mukaisesti eläinyksikköä kohti seuraavasti:

	€/ey
Perusehdot sikojen osalta	5,00
Sikatilan lisäehdot	
Sikatilan palontorjunta ja pelastussuunnitelma ¹⁾	1,53
Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu	11,03
Emakoiden ja ensikoiden tiineytys	6,69
Tiineytettyjen sikojen tila- ja makuupaikka-vaatimukset	3,07
Emakoiden vapaa porsiminen	13,29
Sikojen sairaskarsinat	8,84
Sikojen karsinaolosuhteiden parantaminen	9,40

¹⁾ Jos tilalla on sekä nautoja että sikojia, tämä lisäehto voidaan sitoutumisen yhteydessä valita sitomusehtojen mukaan myös molemmilla eläinlajeilla noudatettavaksi. Silloin naudoista maksetaan sikojen lisäksi vielä 3,58 €/ey nautojen määrän mukaisesti.

Maatilalle maksetaan vuosittain enintään 5 000 euroa eläinten hyvinvointitukea.

Sikarekisteri

Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2002 perustama ja Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran omistama sikarekisteri on osa eläintautien torjuntatyötä. Sikarekisteri kertoo sian elämänkaaren. Rekisteriin kerättäviä perustietoja ovat sikojen siirrot pitopaikasta toiseen, tilalla olevien eläinten määrät sekä eläinkuolleisuus. Näiden tietojen avulla epidemiatilanne voidaan kartoittaa nopeasti sekä suunnitella taudin hävittämistoimenpiteet aikaa ja kustannuksia säästän.

Teurastamo ilmoittaa ostamiensa sikojen siirrot sikarekisteriin viikon kuluessa siirrosta. Kuva MMM kuva-arkisto.

Rekisteriin kerättävät tiedot saadaan tuottajilta tai eläinten välittäjiltä. Sikojen pitäjät ovat velvollisia ilmoittamaan tiedot sioista sikarekisteriin. Rekisteriin tallennetaan sikojen siirrot pitopaikasta toiseen, tilalla olevien eläinten määrät sekä kuolemat. Sikojen määrät ilmoitetaan Eviran ohjeiden mukaisesti kolme kertaa vuodessa. Teurastamo, joka myy, ostaa tai siirtää emakoita, karjuja, nuoria siitossikojia, lihasikoja tai porsaista, on velvollinen ilmoittamaan tapahtuman sikarekisteriin. Ilmoitus on tehtävä viimeistään seitsemän-

tenä päivänä tapahtumasta. Rekisteriin ilmoitetaan tapahtuman päivämäärä, myyjän tai ostajan tilatunnus tai eläinvalittäjätunnus, lähtö- tai tulopitopaikkatunnus, edellä lueteltujen eläinryhmien eläinten lukumäärät ja merkintätunnukset sekä eläinvalittäjän osalta kuljetusajoneuvon rekisterinumero.

Rekisteriä ylläpitää Tike. Tiedot ilmoitetaan rekisteriin sähköisesti, puhelimitse tai erillisellä lomakkeella.

5 Perusehdot

Sikatilalla tulee olla sikoja vähintään 10 ey koko sitoumuskauden ajan. Jos tilalla on sekä nautoja että sikoja ja tila haluaa sitoutua nauta-sikatilaksi, molempia eläinlajeja on oltava vähintään 10 ey.

Perusehtoihin sisältyy eläinten terveydenhuoltoon liittyvien vaatimusten noudattaminen, tilatason tautisuojaus, eläinten ruokintaan ja hoitoon liittyvät ehdot sekä varautuminen toimintahäiriöihin tilalla. Ehtoja on noudatettava tilan kaikkien eläinten osalta, myös esimerkiksi naapuritilalle sijoitettuja, tilan hallinnassa olevia sikoja on hoidettava tuen ehtojen mukaisesti.

5.1 Sikatilan terveydenhuoltoon liittyvät vaatimukset

Viljelijä tekee eläinlääkärin kanssa kirjallisen terveydenhuoltosopimuksen, joka voi olla ETU-terveydenhuoltosopimus tai Maaseutuviraston lomakkeelle 189 tehty terveydenhuoltosopimus. Jos tilalla on jo eläinlääkärin kanssa tehty ETU-terveydenhuoltosopimus, uutta sopimusta ei tarvita ja tila noudattaa tuotantosuunnan mukaisia kansallisen tason vaatimuksia. Jos taas viljelijä ei halua liittyä ETU-seurantajärjestelmiin vaan haluaa vain hakea eläinten hyvinvoinnin tukea, terveydenhuoltosopimus tehdään Maaseutuviraston lomakkeelle ja terveydenhuollon vaatimusten noudattaminen riittää. Seurantajärjestelmiin kuulumisesta kannattaa neuvotella eläinlääkärin kanssa. Tuen ehtona olevat terveydenhuollon vaatimukset eivät ole täysin yhtenevät ETUn kansallisen tason vaatimusten kanssa vaan ovat hieman suppeammat.

Eläinlääkäri tekee terveydenhuoltokäyntejä porsastuotantaja yhdistelmätiloille vähintään neljä kertaa vuodessa ja lihaskalaan kerran kasvatuserää kohden. Eläinlääkäri tekee jokaisesta käynnistä kirjallisen asiakirjan itselleen ja viljelijälle.

Käynnin tai käyntien perusteella eläinlääkäri laatii kirjallisen terveydenhuoltosuunnitelman, josta selviävät viljelijän kanssa sovitut, tilalla tehtävät korjaus- ja kehitystoimet. Suunnitelma päivitetään vuosittain. Päivittäminen voi tapahtua useamman käynnin perusteella.

Tilalla on noudatettava eläinlääkärin erikseen antamia määräyksiä tautisuojauksesta sekä eläinaineksen ja tuontirehujen hankinnasta tilalle. Tuontirehujen tulee olla tutkittu Suomessa salmonellan varalta joko Positiivilistalla olevien yritysten toimesta tai muuten.

Sikatilalla ei saa olla salmonella-, porsasyskä-, aivastustauti-, dysenteria- eikä kapitartuntaa. Tautivapaus selvitetään eläinlääkärin tilakäynnin yhteydessä ja kirjataan terveydenhuoltokäyntilomakkeelle. Mikäli tilalla todetaan jokin edellä mainituista tartunnoista sitoumuskauden aikana, viljelijä sitoutuu saneeraamaan tartunnan pois tai muutoin toimimaan sen suhteen eläinlääkärin ohjeiden mukaan. Meneillään oleva saneeraus ei estä tilaa sitoutumasta tukeen.

Siat tulee pitää puhtaina ja – jos tuotanto-olosuhteet mahdollistavat – hyvin kuivitetuina sekä noudattaa hyvää ruokinta- ja rehuhygieniää. Esimerkiksi lattiaruokinta tulisi välttää eikä rehua tulisi kuljettaa ulosteen likaaman alueen läpi. Jos lattiaruokinta on käytössä, rehu tulisi mieluummin antaa irrallisiin, helposti pestäviin astioihin. Veden juottoon käytettävät altaat ja kupit tulee olla helposti puhdistettavissa. Näillä toimilla tähdätään ulosteperäisten taudinaiheuttajien torjuntaan. Terveydenhuoltokäynnillä todetaan, että ulosteperäisiä taudinaiheuttajia on pyritty torjumaan.

Emakoilla sikaruusuurokotukset ja sisäloislääkitys on oltava hoidettu.

Kansallisen tason vaatimukset (ETU -sopimuksessa) vs. terveydenhuollon vaatimukset sikatiloilla (tuen ehtona)

	KANSALLISEN TASON VAATIMUKSET (ETU-sopimuksessa)	TERVEYDENHUOLLON VAATIMUKSET (tuen ehtona)	
	Kansallinen taso = terveysluokka Kansallinen taso korvaa teurastamoiden terveysluokat Kansallisen tason = terveysluokan säännöt (kommentteineen)	Emakko- ja yhdistelmäsikalat	Lihaskalat
1	Tilalla on eläinlääkärin kanssa solmittu ETU -terveydenhuoltosopimus.	Tilalla on eläinlääkärin kanssa solmittu terveydenhuoltosopimus.	Tilalla on eläinlääkärin kanssa solmittu terveydenhuoltosopimus
2	Tilalla on eläinlääkärin tekemä terveydenhuoltokartoitus ja sen perusteella tehty kirjallinen th-suunnitelma, joka päivitetään vuosittain.	Tilalla on eläinlääkärin tekemä kirjallinen terveydenhuoltosuunnitelma, joka päivitetään vuosittain.	Tilalla on eläinlääkärin tekemä kirjallinen terveydenhuoltosuunnitelma, joka päivitetään vuosittain.
3	Emakko- ja yhdistelmäsikaloissa: Eläinlääkäri käy tilalla terveydenhuoltokäynnillä vähintään neljä kertaa vuodessa, käynneistä yksi on th-suunnitelman päivityskäynti.	Eläinlääkäri käy tilalla terveydenhuoltokäynnillä vähintään neljä kertaa vuodessa, käynneistä yksi on terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti.	
	Lihaskaloissa: Eläinlääkäri tekee yhden terveydenhuoltokäynnin / kasvatuserä tai neljä käyntiä vuodessa, jos lihasikala on osastoittain kertatäyttöinen.		Eläinlääkäri tekee yhden terveydenhuoltokäynnin / kasvatuserä tai neljä käyntiä vuodessa, jos lihasikala on osastoittain kertatäyttöinen.
4	Tilalla harjoitetaan systemaattista tuotantoseurantaa. Porsastuotantosikaloissa hyväksytään kaikki tarkkailumuodot. Lihaskalassa tuotantoseuranta voi olla esimerkiksi teurastamon tulosraportti, joka tuotetaan teurastus- ja eläinvalitystietojen pohjalta.	Tilalla harjoitetaan systemaattista tuotantoseurantaa. Porsastuotantosikalassa hyväksytään kaikki tarkkailumuodot tai tilan itsensä pitämä vastaavat tiedot tuottava tuotantoseuranta.	Tilalla harjoitetaan systemaattista tuotantoseurantaa. Lihaskalassa tuotantoseuranta voi perustua esim. teurastamon tulosraporttiin.
5	Tila noudattaa viranomaisohjeita eläinten lääkityksistä ja hoidoista. Eläinlääkäri perehtyy terveydenhuoltokäynnillä tilan kirjanpitoon lääkityksistä ja hoidoista sekä käy läpi muut lääkityksiin liittyvät käytännöt.	Tila noudattaa eläinten ja rehujen tuonnissa toimivaltaiselta viranomaiselta saamia ohjeita (terveydenhuoltosuunnitelma, terveydenhuoltokäynnit).	Tila noudattaa eläinten ja rehujen tuonnissa toimivaltaiselta viranomaiselta saamia ohjeita (terveydenhuoltosuunnitelma, terveydenhuoltokäynnit).
6	Tilalla noudatetaan eläinsuojelulakia. Eläinlääkäri dokumentoi tilanteen terveydenhuoltokäynnillä ja antaa tarvittaessa hyvinvointia edistävää neuvontaa.	Tila noudattaa eläinsuojelulakia osana täydentäviä ehtoja.	Tila noudattaa eläinsuojelulakia osana täydentäviä ehtoja.
7	Tila noudattaa eläinten, sperman, alkioiden ja rehujen tuonnissa ETT ry:n ohjeita	Tila noudattaa eläinten, sperman, alkioiden ja rehujen tuonnissa toimivaltaiselta viranomaiselta saamia ohjeita.	Tila noudattaa eläinten ja rehujen tuonnissa toimivaltaiselta viranomaiselta saamia ohjeita.

8	Kohdat 8–12 koskevat porsastuotantosi-kaloita: Tilan on osoitettava porsasyskä-vapautensa ternimaitonäyttein (30 näytettä + 15 + 15 puolen vuoden välein). Ennen liittymistä otetaan 30 näytettä ja sen jälkeen kaksi kertaa 15 näytettä puolen vuoden välein. Näytemääristä voidaan antaa lisäohjeita sikaloille, joiden riski on tavanomaista suurempi (emakkorenkaat, suuret sikalat ja ne kunnat, joissa porsasyskäriski on suurin). Porsasyskän vasta-aineet voidaan tarvittaessa määrittää myös verinäytteistä.	Tilan on osoitettava porsasyskä-vapautensa ternimaitonäyttein toimivaltaiselta viranomaiselta saamiensa ohjeiden mukaan (th-suunnitelma, th-käynnit).	
9	Tilan on osoitettava salmonellavapautensa lantanäyttein. Edellytyksenä on kaksi viiden karsinan yhteisnäytettä vieroitet-tujen porsaiden karsinoista. Näytteet on otettava ennen kuin tila hyväksytään terveystuokkaan.	Tilan on osoitettava salmonella-vapautensa lantanäyttein.	Tilan on osoitettava salmonella-vapautensa lantanäyttein.
10	Tila on dysenteria-, aivastustauti- ja kapivapaa eläinlääkärin tekemän kliinisen tarkastuksen perusteella. Kapilääkityksiä ei sallita.	Tila on dysenteria-, aivastus-tauti- ja kapivapaa eläinlääkärin tekemän kliinisen tarkastuksen perusteella / saneeraus käynnissä. Kapilääkityksiä ei sallita. Saneerausvaatimus.	Tila on dysenteria-, aivastus-tauti- ja kapivapaa eläinlääkärin tekemän kliinisen tarkastuksen perusteella / saneeraus käynnissä. Kapilääkityksiä ei sallita. Saneerausvaatimus
11	Sikaruusu-rokotukset kahdesti vuodessa. Emakot, ensikot ja karjut on rokotettava sikaruusua vastaan vähintään kahdesti vuodessa.	Tilan emakot on rokotettu sikaruusua vastaan kahdesti vuodessa.	
12	Säännölliset sisäloislääkitykset emakoille ja porsaille. Emakot lääkitään noin viikkoa ennen porsituskarsinaan siirtoa ja porsaat noin seitsemän viikon iässä.	Emakoille on annettu eläinlääkärin ohjeiden mukainen säännöllinen sisäloislääkitys.	
13	Kohta 13 koskee välitysporsaita ostavia lihasikaloita: Tila ottaa vastaan vain terveystuokiteltuja porsaita. Tilapäisiä poikkeuksia perustelluista syistä, esimerkiksi yskäsaneerauksen mahdollistamiseksi.		Tila ottaa vastaan vain porsaita, jotka ovat lähtöisin vähintään terveydenhuollon vaatimukset täyttävistä sikaloista. Poikkeuk-sena sallitaan perustellut syyt, esim. porsasyskän saneerauksen vuoksi.

5.2 Sikojen ruokinta ja muu hoito

Sikojen ruokinta

Sikojen ruokinnassa noudatetaan kirjallista laskelmiin perustuvaa ruokintasuunnitelmaa, jossa on huomioitu eläinten kasvu- ja tuotantovaihe. Esimerkiksi emakon eri tuotantovaiheiden ruokinnan suunnittelu ja onnistuminen vaikuttavat ratkaisevasti porsastuotantoon ja siten taloudelliseenkin tulokseen. Kaikkien eläinten saatavilla on oltava jatkuvasti riittävästi hyvälaatuista vettä. Vedenvirtauksen mittausta tarvittaessa tehtävä terveydenhuoltokäynnillä.

Sikalan ruokintasuunnitelman tekee yleensä rehuyhtiön edustaja tai neuvoja. Suunnitelman tekoon on olemassa optimointiohjelmiä. Koska pienillä tiloilla käytetään yleensä vain muutamia komponenteista koostuvia rehuja ja tarvittaessa teollisia täysrehuja, pienissä sikaloissa riittää tilan tekemä kirjallinen suunnitelma ruokinnasta. Esimerkiksi emakoille annetaan imetyskaudella täysrehua ja tiineysaikana omaa viljaa ja tiivistettä.

Rehussa voi olla useita eri komponentteja, joista ruokinnan suunnittelun kannalta on välttämätöntä olla analyysit (esimerkiksi vilja, tiiviste, OVR, hera, leipä, meijereiden huuhteet). Eläinten hyvinvoinnin tuki ei kuitenkaan edellytä analyseja.

Tuotantoseuranta sikatilalla

Tilalla on harjoitettava systemaattista tuotantoseurantaa.

Sikatilojen tuotantoseurannalla pyritään seuraamaan ruokinnan ja muun hoidon vaikutuksia tilan sikoihin. Seurannan apuna käytetään tunnuslukuja, joiden muutoksia seurataan. Viljelijä laskee itse tunnusluvut ja pystyy niiden avulla seuraamaan sikalan olosuhteissa tapahtuvia mahdollisia muutoksia.

Ruokinnan suunnittelua varten ruokintasuunnitelma päivitetään tilanteen mukaan. Mikäli mahdollista, rehujen koostumuksesta tulee olla käytettävissä analyysitiedot.

Seurannan tunnuslukuina käytetään: emakoilla

- vierotettuja porsaita / emakko / vuosi
- porsaskuolleisuus ennen vierotusta, prosenttimäärä
- emakoiden poistoprosentti

välikasvatusikäisillä sioilla

- kuolleisuusprosentti

lihasioilla

- kuolleisuusprosentti
- päiväkasvu
- poikkeuksellisesti yhdistelmäskaloiden lihasikaosasto-

jen lihasikojen päiväkasvua ei vaadita, ellei sitä ole mahdollista saada esimerkiksi teurastamon raportista

Tunnuslukujen laskemista varten tulee olla käytettävissä tilan

- **emakoista ja ensikoista** astutus- tai siemennyspäivät, porsimispäivät, elossa ja kuolleena syntyneiden porsaiden lukumäärät, vierotettujen porsaiden lukumäärät sekä pois topäivät sekä poiston syy

- **lihasioista** kuolemat ennen poistokäyä sekä teurastamon tulosraportti erän päiväkasvusta (yhdistelmäskaloiden ei aina mahdollista saada).

Sikatilojen tuotantoseurantaan on olemassa valmiita ohjelmia (WinPig ja FinPotka). Ohjelmista saadaan valmiina tuotantolukuja. Voi myös käyttää täytettävää sikalakirjaa, johon tilan tapahtumat kirjataan ja niitä seurataan vihkoon tehdyistä merkinnöistä. Tuotantoluvut on laskettava vihkosta.

Sikojen hoitoon liittyviä yksityiskohtia

Sikojia ei saa pitää yksinään ellei sairaus, vahingoittuminen, aggressiivinen käyttäytyminen tai muu perusteltu ja hyväksyttävä syy sitä edellytä tai eläinten hyvinvointituen lisäehdoissa ole toisin edellytetty.

Pesäntekomateriaali tuo porsitusikäisissä olevalle emakolle mahdollisuuden tyydyttää pesäntekokäyttämistään. Kuva Katri Kaaro.

Emakolle ja ensikolle tulee antaa pesäntekomateriaalia viimeistään viikko ennen odotettua porsimispäivää. Pesäntekomateriaali voi olla esimerkiksi olkea, heinää, sanomalehteä, rehusäkkejä, pahvilaatikko, kuusenhavuja, lehdeksiä tai muuta vastaavaa sioille vaaratonta materiaalia, jota emakko tai ensikko voi ottaa suuhunsa, muotoilla ja siirtää paikasta toiseen.

Pesäntekomateriaali voi olla myös karsinan seinään kiinnitettävä, sivuiltaan noin 30-40 senttiä laaja pureskelua kestävä, sialle turvallinen kangas- tai nahkapala tai vastaavan tyyppinen esimerkiksi köysistä tehty nippu tai muu vastaava sian muotoiltavissa oleva väline, johon emakko tai ensikko voi kohdistaa pesäntekokäyttötymisensä.

Materiaalista on ennen käyttöä poistettava esimerkiksi sialle vaaralliset niitit. Jos materiaali on irtonaista, sitä tulee olla emakon käytettävissä koko ajan vähintään 10 litran ämpäristä vastaava määrä. Seinään kiinnitettävä kiinteä väline tulee puhdistaa käytön välillä, jos se tulee toisen sian käyttöön. Pesäntekomateriaalin antaminen voidaan lopettaa porsimisen jälkeen.

Pesäntekomateriaalin antaminen ei ole sama asia kuin virikemateriaalin antaminen. Virikemateriaalin antamisesta säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 14/EEO/2002 liitteessä 2, jossa sanotaan, että kaikkien sikojen ulottuvilla on oltava virikemateriaalia jatkuvasti.

Lihasikalat voivat ottaa vastaan porsaita vain sellaisesta porsastuotantosikalasta, joka täyttää vähintään vastaavat terveydenhuollon vaatimukset kuin se itsekin täyttää.

5.3 Toimintahäiriöihin varautuminen

Tilan tulee varautua erilaisiin lyhytaikaisiin laitteiden toimintahäiriöihin. Toimintahäiriöitä voivat aiheuttaa laiterikko ja esimerkiksi sähköön ja vedensaannin katkokset myrskyn, pakkasen tai runsaan lumen tulon vuoksi.

Jos pitopaikassa on koneellinen ilmanvaihto-, ruokinta-, juotto- tai muu vastaava järjestelmä, josta eläinten hyvinvointi on riippuvainen, on tilalla oltava kirjallinen suunnitelma toimivasta varajärjestelmästä laitteiston toimintahäiriöiden varalta. Suunnitelmasta tulee ilmetä toimenpiteet, joilla ilmanvaihtoa, ruokintaa, juottoa tai muuta koneellista toimintaa hoitava järjestelmä korvataan, jos laitteisto hajoaa tai ei muutoin toimi. Varautuminen ei aina tarkoita laitteiston hankkimiskustannuksia, vaan selkeää ennakkointia ja suunnitelmallisuutta erilaisiin häiriötilanteisiin. Pienemmillä tiloilla koneelliset toiminnot voidaan joissakin tapauksissa hoitaa ilman sähköntuotannon varajärjestelmää; esimerkiksi ilmas-

tointi voidaan tilapäisesti korvata ulko-ovien avaamisella, jos ratkaisu toimii käytännössä. Tätä voi helposti kokeilla silloin, kun eläinmäärä on suurimmillaan. Suunnitelma voi olla viljelijän itsensä tekemä.

Laitteiston käyttökatos ei saa vaarantaa eläinten hyvinvointia. Maatilalla on sähkökatkosten varalta oltava varajärjestelmä, jonka avulla tarvittavat koneellisesti toimivat ilmanvaihto, veden saanti, ruokinta ja lannanpoisto saadaan toimimaan. Varajärjestelmä voi olla esimerkiksi aggregaatti, liitäntä eri suunnasta tulevalle sähkölle tai käsikäyttöiset toiminnot. Pelkkä tilan lähellä oleva varamuuntaja ei ole tilan varautumista sähkökatkokseen ellei tilalla ole liitäntää tähän muuntajaan.

6 Lisäehdot

6.1 Lisäehtojen valinta

Tila voi valita enintään kaksi lisäehtoa. Lisäehdon valinnassa on joitakin muitakin rajoituksia, joilla vältetään perusteettomien tai päällekkäisten tukien maksaminen.

Jos tilalla on ohjelmakauden 2000–2006 mukainen ympäristötukisitoumus, jossa lisätoimenpiteenä on tuotantoeläinten hyvinvointi, viljelijä ei voi valita Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden laidunnus ja jaloittelu -lisäehtoa. Tätä lisäehtoa ei voi myöskään valita, jos tilalla maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta.

Jos tilalla noudatetaan sekä sika- että nautatilalan perusehtoja, voi valita lisäehdot joko toisen tai molempien eläinlajin osalta, mutta ei enempää kuin yhteensä kaksi. Poikkeuksellisesti kuitenkin voi valita samaan aikaan palontorjunta- ja pelastussuunnitelman noudattamisen sekä nautojen että sikojen tuotantorakennuksissa, jolloin lisäehdosta maksetaan sekä naudoille että sioille.

Lisäehdon tulee vaikuttaa merkittävästi tilan eläinten hyvinvointiin. Suuremmilla tiloilla noin 1/3 ja pienemmillä tiloilla noin 1/2 tilan eläimistä tulisi olla lisäehdon piirissä.

Lisäehtoa voi vaihtaa tai siitä voi luopua vain rajoitetuissa tapauksissa. Niistä kerrotaan tarkemmin sitoumusehdoissa ja kansallisissa asetuksissa.

6.2 Sikatilan lisäehdot

Palontorjunta- ja pelastussuunnitelma

Palontorjunta- ja pelastussuunnitelma -lisäehto soveltuu sekä sika- että nautatilalle ja näiden yhdistelmille. Tilan tuo-

tantorakennuksissa, joissa pidetään sikoja ja/tai nautoja, tulee tämän lisäehdon mukaan olla asianmukaisesti asennetut ja tuotantorakennusten olosuhteisiin suunnitellut palovaroittimet. Niiden antama hälytys tulee voida kuulla tai muutoin vastaanottaa esimerkiksi matkapuhelimeen kaikkina vuorokauden aikoina. Palovaroittimia on oltava riittävästi tuotantorakennuksen kokoon nähden ja niiden on oltava vakuutusyhtiöiden hyväksymiä.

Maatilalla on oltava kirjallinen palontorjunta- ja pelastussuunnitelma, josta käy ilmi vähintään palovaroittimien sijainti, menettelytavat ja eläinten poistumisreitit hätätilanteissa, toimet eläinten pelastamiseksi sekä tilalla tarvittava pelastus- ja palontorjuntavälineistö ja niiden sijainti. Suunnitelman tulee olla toteuttamiskelpoinen. Sen tulee tähdätä siihen, että eläimille ei aiheudu tarpeetonta kärsimystä ja niille varmistetaan suoja ja ravintoa mahdollisessa poikkeustilanteessa. Kopio palontorjunta- ja pelastussuunnitelmasta tulee toimittaa paikalliselle pelastusviranomaiselle. Näin turvataan se, että mahdollisessa onnettomuustilanteessa pelastusvi-

*Sikalapalosta ei aina pystytä pelastamaan eläimiä.
Kuva Risto Karbu.*

ranomaisella on jo ennen tilalle saapumista mahdollisuus tutustua tilan erityispiirteisiin (esimerkiksi sammutusveden saaminen lähellä olevasta lammikosta, hälytysajoneuvolle hankalat umpikujat ja apuhenkilöiden yhteystiedot).

Joutilaiden ulkoilua. Kuva Katri Kaaro.

Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu

Ehdon mukaan joutilaat emakot ja ensikot saavat jaloitella ulkona sään salliessa 1.5. - 30.9. välisenä aikana joka päivä tai vaihtoehtoisesti ympäri vuoden vähintään kahdesti viikossa. Jaloittelu voi tapahtua laitumella tai pelkästään jaloittelutarhassa. Pitäminen esimerkiksi purupohjaisessa sisätilassa ei täytä tämän lisäehdon edellytyksiä vaan sikojen on päästävä ulos. Erityistilanne, jossa päivittäisestä jaloittelusta voidaan joustaa, on emakon tai ensikon uusintasiemennys.

Joutilailla emakoilla ja ensikoilla on oltava mahdollisuus tonkimiseen ja kesällä rypemiseen.

Emakoiden ja ensikoiden tiineytys

Emakot ja ensikot tiineytetään pihatossa tai ryhmäkarsinassa, jossa emakot ja ensikot ovat vieroituksesta tiineytymisen varmistamiseen. Siemennyshäkkien käyttö on sallittua vain siemennyksen yhteydessä.

Ruokintakarsinoissa ruokintahäkkien ulkopuolista esteetöntä lattian kokonaispinta-alaa on oltava vähintään 2,25 m² eläintä kohti ja tästä tilasta vähintään 1,3 m² on oltava kiinteäpohjaista, kuivitettua makuualustaa. Pinta-alavaatimus on 10 prosenttia suurempi, jos eläimiä pidetään alle kuuden eläimen ryhmissä.

Tiineytettyjen sikojen tila- ja makuupaikka-vaatimukset

Tiineytetyt emakot ja ensikot ovat pihatossa tai ryhmäkarsinassa. Tiineytetyillä emakoilla ja ensikoilla on ruokintakarsinoissa oltava ruokintahäkkien ulkopuolista esteetöntä lattian kokonaispinta-alaa vähintään 2,25 m² eläintä kohti ja tästä tilasta vähintään 1,3 m² on oltava kiinteäpohjaista, kuivitettua makuualustaa. Pinta-alavaatimus on 10 prosenttia suurempi, jos eläimiä pidetään alle kuuden eläimen ryhmissä.

Emakoiden vapaa porsiminen

Emakoiden on voitava porsia pääsääntöisesti vapaana. Yksittäistä emakkoa voidaan kuitenkin pitää tilapäisesti porsitushäkissä enintään 7 vuorokautta porsimisen jälkeen, jos häkissä pitämiseen on hyväksyttävä syy (esimerkiksi aggressiiviset tai levottomat emakot).

Emakoiden vapaa porsiminen –lisäehdossa pikkuporsaille on järjestettävä asianmukainen lämmitys. Kuva MMM kuva-arkisto.

Porsituskarsinan pinta-alan on oltava vähintään 6 m², josta vähintään puolet on kiinteäpohjaista ja kuivitettua. Tästä tilasta pikkuporsaille on oltava vähintään 1 m² sellaista tilaa, johon ne pääsevät suojaan emakolta. Pikkuporsaille on järjestettävä asianmukainen lämmitys.

Sikojen sairaskarsinat

Sairaita sikoja varten on oltava käytettävissä erillinen sairaskarsina. Sairaskarsinat voivat olla ryhmä- tai yksilökarsinoita. Ryhmäkarsinat on tarvittaessa voitava jakaa osiin. Sairaskarsinoita on oltava vähintään yksi jokaista viittäkymmentä emakkoa kohti ja sairaspaiikkoja vähintään viisi jokaista sataa lihasikaa kohden. Sairaskarsinassa on oltava vedolta suojattu, kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä makuupaikka.

Sikojen karsinaolosuhteiden parantaminen

Lisäehdon voivat valita kaikki sikalatyyppit. Vierotetut, välikasvatuksessa olevat porsaas osastoidaan ikäryhmittäin omissa karsinoissaan. Lämpötilaa tulee voida muuttaa porsaiden iän mukaisesti esimerkiksi kaksi-ilmastokarsinan alaslaskettavalla katolla tai lämpölamppuilla.

Kaikkien sikojen – muidenkin kuin välikasvatuksessa olevien porsaiden – on päästävä yhtä aikaa makuulle kuivitetulle, kiinteäpohjaiselle makuualueelle. Kuivikkeena käytetään esimerkiksi olkea, purua, turvetta, paperisilppua tai heinää. Kuivikkeita on oltava riittävästi koko ajan.

Kaikkien sikojen on päästävä yhtä aikaa makuulle kuivitetulle, kiinteäpohjaiselle makuualueelle. Kuva MMM kuva-arkisto.

Liite 1. Viljelijän muistilista perusehtojen noudattamisesta

Sikatilan tai **nauta-sikatilan** on syytä tarkistaa sikojen osalta ennen hyvinvointitukeen sitoutumista, että tilalla:

1. on eläinlääkärin kanssa tehty terveydenhuoltosopimus (Sikava -sopimus tai Maaseutuviraston lomakkeella 189 tehty sopimus) tai sopimuksen tekemisestä on sovittu eläinlääkärin kanssa
2. on vähintään 10 ey sikoja (porsineet ja joutilaat emakot 0,5 ey; muut siat 0,3 ey, sikarekisterin porsaista 0-3 kk otetaan huomioon 50 %)
3. on mahdollisuus saada eläinlääkärin terveydenhuoltokäynti porsastuotanto- ja yhdistelmätilalla vähintään neljä kertaa vuodessa ja lihasikalassa vähintään kerran kasvatuserää kohti. Sitoumusvuonna terveydenhuoltokäynti on voinut olla porsastuotannossa keväällä ennen sitoumuskauden alkua.
4. noudatetaan terveydenhuoltokäyntien perusteella tehdyn tai päivitetyn terveydenhuoltosuunnitelman edellyttämiä toimenpiteitä
5. on mahdollisuus noudattaa seuraavia sopimuseläinlääkärin antamia määräyksiä:
 - a. eläinlääkärin antamat määräykset tautisuojuuksesta
 - b. eläinlääkärin antamat määräykset eläinaineksen hankinnasta
 - c. jos tilalla käytetään Suomen ulkopuolelta tuotu ja rehuja tai rehuraaka-aineita, rehuntoimittajat ovat Positiivilistalla olevia tuontirehujen toimittajia tai tila teettää itse salmonellatutkimuksen. Itse teetetystä salmonellatutkimuksesta tehdään selvitys eläinlääkärille.
6. ei ole salmonella-, porsasyskä-, aivastustauti-, dysenteria- eikä kapirtartuntoja
7. jolla on todettu jokin edellä mainituista taudeista, saneeraustoimet on käynnistetty. Asiasta on eläinlääkärin todistus.
8. ei käytetä kapilääkitystä muutoin kuin eläinlääkärin valvonnassa tapahtuvan kapisaneerauksen yhteydessä
9. rokotetaan emakot sikaruusua vastaan kahdesti vuodessa
10. annetaan emakoille eläinlääkärin ohjeiden mukainen säännöllinen sisäloislääkitys
11. torjutaan ulosteperäisiä taudinaiheuttajia ruokinta- ja rehuhygienialla sekä huolehtimalla eläinten puhtaudesta (puhtaanapito, kuivitus ottaen huomioon lannankäsittelymenetelmä)
12. ei pidetä sikoja yksin (eristettynä muista, ei tarkoiteta yksittäiskarsinaa), ellei yksin pitoon ole perusteltavissa ja hyväksyttävissä olevia syitä (sairaus, vahingoittuminen, aggressiivinen käyttäytyminen, aggressiivisen käytöksen kohteeksi joutuminen jne.)
13. annetaan porsiville emakoille pesäntekomateriaalia alkaen noin viikko ennen odotettua porsimista
14. jolla on lihasikala, otetaan vastaan porsaista vain vähintään terveydenhuollon vaatimukset täyttävästä porsastuotantosikalasta
15. toteutetaan tuotantoseurantaa oppaan kohdan 5.2. mukaisesti
16. on jatkuvasti kaikkien eläinten saatavilla riittävästi hyvälaatuista vettä. Eläinlääkäri tekee terveydenhuoltokäynnin yhteydessä tarvittaessa vedenvirtauksen mittauksia. Jos terveydenhuoltokäynti on tehty 1.1.–30.4. välisenä aikana, vedenvirtauksen mittaus tehdään myöhemmillä terveydenhuoltokäynneillä.
17. varaudutaan laitteiden toimintahäiriöihin
 - a. on laadittu kirjallinen suunnitelma sellaisten sähkötoimisten laitteiden toimintahäiriöiden varalta, joista eläinten hyvinvointi on riippuvainen (ilmastointi-, ruokinta-, juotto-, lannanpoistolaitteet)
 - b. on sähkökatkosten varalta sähköntuotannon varajärjestelmä (esim. aggregaatti, sähköyhtiön kanssa sovittu varajärjestelmä tms.)
 - c. voidaan korvata laitteiden toiminta muutoin kuin sähkötoimisesti (esim. ilmastointi voidaan hoitaa hyvin toimivalla luonnollisella ilmastoinnilla niin, että sikojen hyvinvointi ei kärsi)
18. voidaan sitoutua tuen ehtojen noudattamiseen koko sitoumuskaudeksi
 - a. ellei koko eläintuotannosta luovuta
 - b. ellei tapahdu sukupolvenvaihdosta tai muuta hallinnan muutosta ja sitoumus siirretään jatkajalle
 - c. ellei ole ylivoimaista estettä

19. ilmoitetaan siat sikarekisteriin

20. toteutetaan toimenpiteet sitoutumisvuoden joulukuun loppuun mennessä

Lisäksi noudatetaan täydentäviä ehtoja ja valittuja lisäehtoja:

Täydentävät ehdot sisältävät seuraavat asiaryhmät (lisätieto- ja esimerkiksi vuosittaisessa viljelijätukien hakuoppaassa):

1. Hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimukset
2. Lakisääteiset hoitovaatimukset liittyen
 - ympäristöön (nitraatti-, pohjavesi-, puhdistamoliete-, luonto- ja lintudirektiivit)
 - eläinten merkintään ja rekisteröintiin
 - kasvinsuojeluväaineisiin, rehuihin, elintarvikkeisiin ja eläintaudeista ilmoittamiseen
 - eläinten hyvinvointiin

Liite 2. Tietolähteitä

Voimassa olevaa lainsäädäntöä:

Eläinten hyvinvoinnin tukeen liittyvää lainsäädäntöä

Valtioneuvoston asetus 130/2008 eläinten hyvinvoinnin tuesta vuosina 2008–2013

Maa- ja metsätalousministeriön asetus 133/2008 eläinten hyvinvoinnin tuesta vuosina 2008–2013

Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvoinnin tuesta sitoumuskaudella 2008–2013

Kaikkia viljelijöitä koskevaa lainsäädäntöä liittyen sikoihin

Eläinsuojelulaki 247/1996

Eläinsuojeluasetus 396/1996

Asetus eläinten kuljetuksesta 491/1996

Maa- ja metsätalousministeriön asetus 14/EEO/2002 sikojen pidolle asetettavista eläinsuojeluväatimuksista

Lähteenä käytettyjä oppaita ja muuta kirjallisuutta:

Castrén Heli, 1997. Kotieläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.

ETU: Sikojen hyvinvoinnin tavoitteet:

<http://www.etu.fi/index.php?ryhma=39>

Hörning ym., 1997. Sikojen lajinmukainen hoito. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.

Maa- ja metsätalousministeriön Tuotantoeläinten hyvinvointistrategia vuodelta 2006: http://www.mmm.fi/attachments/5gtVvmZ1L/5jwHnH57g/Files/CurrentFile/tuotantoelainten_hyvinvointistrategia.pdf

Nauta- ja sikatilan terveydenhuolto-opas, 2003. Tieto tuotamaan sarja nro 103, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto. Tuotantoeläinten hyvinvointi-opas, 1999. Tieto tuottamaan sarja nro 81, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto.

Liite 3. Määritelmiä

Pikkuporsas on sika syntymästä vieroitukseen

Vieroitettu porsas on sika vieroituksesta 10 viikon ikään saakka

Lihasika on yli 10 viikon ikäinen sika teurastukseen saakka

Kasvatussika on sika yli 10 viikon iästä ensimmäiseen tiineytykseen saakka

Ensikko on sika sen ensimmäisestä tiineytyksestä porsimiseen

Tiineytetty ensikko on ensikko sen 4 ensimmäisen tiineytsviikon jälkeen porsimiseen saakka

Emakko on sika sen ensimmäisen porsimisen yhteydessä ja sen jälkeen;

Joutilas emakko on emakkoa porsaiden vieroituksesta sitä seuraavan tiineyden loppuvaiheeseen

Tiineytetty emakko on emakkoa sen 4 ensimmäisen tiineytsviikon jälkeen porsimiseen saakka

www.mavi.fi

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

MANNER-SUOMEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMA 2007-2013

